

ศึกษาการพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนในศตวรรษที่ 21
โรงเรียนขยายโอกาสสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

พระนครศรีอยุธยา เขต 1

A Study of Responsibility Development of Students in 21st Century

Opportunity Expansion School in Phra Nakhon Si Ayutthaya

Primary Education Service Area Office 1

บุญญารัตน์ จันทวี¹, พระครูวิรุฬห์สุตคุณ², ทองดี ศรีตระการ³

Boonyarat Chantawee¹, Phrakhru Virulsuthakun², Thongdee Sritrakarn³

¹Email: soikaew2532@gmail.com

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Received March 11, 2020; Revised March 12, 2020; Accepted April 16, 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพความรับผิดชอบของนักเรียน 2) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนขยายโอกาส สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงผสมผสานวิธีระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามนักเรียน จำนวน 274 คน และเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพความรับผิดชอบของนักเรียน พบว่า ภาพรวมทั้ง 4 ด้าน นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา ด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัว ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม และด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง ตามลำดับ 2) แนวทางการพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียน พบว่า การสร้างจิตสำนึกให้นักเรียนรักโรงเรียนให้เหมือนกับรักบ้านของตนเอง พัฒนาและปลูกฝังความรับผิดชอบต่อสังคมผ่านกระบวนการเรียนการสอน การทำกิจกรรมและคู่มือต่างๆ สร้างจิตสำนึกให้นักเรียนรักสังคม รู้จักการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีน้ำใจ มีจิตอาสาโดยปลูกฝังตั้งแต่วัยเด็ก เริ่มจากความรับผิดชอบต่อง่าย ๆ ในชีวิตประจำวัน และควรหา

กิจกรรมที่เหมาะสม ไม่เกินความสามารถให้นักเรียนได้รู้จักคิด ได้ตัดสินใจสร้างวินัยและฝึกให้นักเรียน มีความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติต่อไป

คำสำคัญ: ความรับผิดชอบ; นักเรียน; โรงเรียนขยายโอกาส; สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1; ศตวรรษที่ 21

Abstract

The objectives of this research were 1) to study students' responsibility conditions 2) to propose ways of developing students' responsibility. The study was a mixed method between a quantitative research and qualitative one in nature. A questionnaire was used for collecting quantitative data from a sample of 274 students, and a Schedule Interview was used to collect qualitative data from 5 experts. For the analysis of data statistics including Frequency, Percentage, Mean and Standard Deviation was used for quantitative data and the content analysis for qualitative data.

The results of research were found that 1) In respect of students' responsibility conditions it found that students' opinion on all 4 aspects was high – the responsibility for the school, responsibility for the family, responsibility for the society and self-responsibility respectively. 2) In regard to ways of developing students' responsibility it revealed that it should create awareness for students to love their school as if they loved their own home, develop and fill-in them social responsibility through the teaching process and various activities or multi-media, educate them a social love, generosity, awareness of giving, kindness, volunteer spirit since childhood on routine responsibility, assign them an appropriate and simple activities of how to think, make decision and discipline-abide by, and train them some more self, social and national responsibilities.

Keywords: Responsibility; Students; Opportunity Expansion School; Phra Nakhon Si Ayutthaya Primary Education Service Area Office 1; 21 Century

บทนำ

โลกของเราในทุกวันนี้ถูกพัฒนาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเป็นผลมาจากความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี และนวัตกรรม ที่ถูกสร้างสรรค์ขึ้นมาอย่างต่อเนื่อง โดยที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทอย่างมาก และมีการพัฒนาไปได้อย่างรวดเร็ว เกิดการค้นพบองค์ความรู้ใหม่ ๆ ตลอดเวลา ส่งผลให้การเรียนการสอน และผู้เรียนในปัจจุบันต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่สอดคล้องกัน จำเป็นต้องมีทักษะในการเรียนรู้ที่เพิ่มมากขึ้น สิ่งเหล่านี้จะมีผลในทุก ๆ แง่มุม ทั้งในด้านความคิด การใช้ชีวิต การเรียนรู้ รวมไปถึงความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ของตนเอง (วิจารณ์ พานิช, 2554) อนึ่งแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมยังเป็นทักษะที่สำคัญของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 คือต้องมี 3R ได้แก่ อ่านออก เขียนได้ และคิดเลขเป็น และ 7C ได้แก่ ทักษะในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะในการแก้ปัญหา ทักษะด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม ทักษะด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรมต่างกระบวนทัศน์ ทักษะด้านความร่วมมือการทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ ทักษะด้านการสื่อสารสารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร และทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้ นอกจากนี้ ผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 จะต้องมีความรู้ที่เรียกว่า CCPR model ประกอบไปด้วย การคิดวิเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ การมีผลผลิต และการมีความรับผิดชอบ ซึ่งนักเรียนในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องมีความรับผิดชอบ ซึ่งจะเป็นพื้นฐานของการมีคุณธรรม และจริยธรรมต่อไป ดังนั้นทักษะในศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียนนอกจากจะต้องมี 3R 8C แล้ว ยังต้องมี E คือ Ethical Person คือผู้มีความรู้ และจริยธรรม จึงกล่าวได้ว่าทักษะในการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ประกอบไปด้วย 3R 8C และ E ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนพร้อมที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิต จึงจำเป็นต้องมีการออกแบบการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับทิศทางการศึกษาในปัจจุบัน (พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และเพียรวิทย์ ยินดีสุข, 2557)

ความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นลักษณะสำคัญของความเป็นพลเมืองดี ช่วยให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปอย่างราบรื่น และสงบสุข ต้องมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ความรับผิดชอบต่อครอบครัว ความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา และความรับผิดชอบต่อสังคม ความรับผิดชอบนี้เป็นคุณลักษณะที่มีความสำคัญ และควรปลูกฝังให้กับนักเรียนเป็นอย่างยิ่ง ถ้าหากนักเรียนมีพฤติกรรมที่ขาดความรับผิดชอบ จะมีผลต่อตนเอง และต่อสังคม คุณลักษณะด้านความรับผิดชอบนี้ไม่ได้เป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่เกิด และไม่ได้เกิดขึ้นเองโดยอัตโนมัติ ความรับผิดชอบมีการปลูกฝังให้แก่เด็กอย่างช้า ๆ ใช้เวลาในการพัฒนาจะต้องมีการฝึกหัดจนเป็นนิสัยทุกวัน ให้เหมาะสมกับวัยของเด็ก ความรับผิดชอบบังคับให้เกิดขึ้นไม่ได้ มันเกิดจากภายในตัวเด็กเองจากการที่ได้รับการปลูกฝังให้องกามขึ้นโดยพ่อแม่ที่บ้าน และจากสังคมในการดำรงชีวิตของคนเราต่างก็มีบทบาทแตกต่างกันไป ตามเพศ วัย และกาลเทศะแต่สิ่งหนึ่งที่สำคัญที่จะต้องมีความควบคู่กันไปกับการทำบทบาทหน้าที่นั้นๆ ก็คือ ความรับผิดชอบ (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2555)

โรงเรียนขยายโอกาส คือโรงเรียนที่ทำการเปิดขยายชั้นเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนประถมศึกษาที่มีความพร้อม และอยู่ห่างไกลจากโรงเรียนที่เปิดสอนระดับมัธยมศึกษา ปัจจุบัน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ดำเนินการเปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียน ประถมศึกษาทั่วประเทศที่มีความพร้อม และอยู่ห่างไกลจากโรงเรียนที่เปิดสอนในระดับมัธยมศึกษา ปัจจุบัน ได้ดำเนินการเปิดโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานกระจายไปตามต่างจังหวัดต่างๆ นับว่าการดำเนินงานผ่านไปได้ด้วยดี (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2551) สำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 จึงมีภารกิจนอกจากการเปิดโรงเรียนขยายโอกาส ยังมีภารกิจในการยกระดับคุณภาพการศึกษาให้ผู้เรียนมีความสมบูรณ์พร้อมทั้งทางด้านวิชาการ และด้าน คุณธรรมจริยธรรม ซึ่งในปัจจุบันอาจยังไม่ความไม่พร้อมในหลาย ๆ ด้านในการดำเนินการพัฒนาผู้เรียนให้ บรรลุเป้าหมายดังกล่าว ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพปัจจุบันเกี่ยวกับความรับผิดชอบของ นักเรียนในศตวรรษที่ 21 พร้อมทั้งเสนอแนวทางการพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนขยายโอกาส สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 เพื่อที่จะสามารถ นำไปใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาความรับผิดชอบของผู้เรียน ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาตนเองของผู้เรียน ซึ่งจะเติบโตเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพความรับผิดชอบของนักเรียนในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนขยายโอกาส สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1
2. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนขยาย โอกาส สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ศึกษาการพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนขยาย โอกาส สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1” เป็นการวิจัยแบบ ผสมผสานวิธี (Mixed-Method Research Design) มุ่งศึกษาการพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียน ใน ศตวรรษที่ 21 โรงเรียนขยายโอกาส สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจาก เอกสาร ตำรา ข้อมูล สถิติ รายงานการวิจัย รายงานของหน่วยงานต่าง ๆ บทความทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ และการ สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) อย่างเป็นทางการ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อ ศึกษาความเห็นของนักเรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายที่เป็นกรณีตัวอย่าง (Case Study) ผู้วิจัยได้กำหนด

แนวทางระเบียบวิธีวิจัยซึ่งประกอบด้วย รูปแบบของการวิจัย ประชากร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

รูปแบบการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยใช้การวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Research Method) ศึกษาการวิจัยเชิงปริมาณเป็นงานวิจัยหลัก และศึกษาการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นงานวิจัยสนับสนุน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1. การวิจัยเชิงปริมาณ

1.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ นักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส อำเภอดงหลวง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 จำนวน 9 โรงเรียน ทั้งหมด 998 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดตามตาราง กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ตามนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ซึ่งได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 274 คน

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ นักเรียน โรงเรียนขยายโอกาส อำเภอดงหลวง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ด้านการศึกษาและการบริหารการศึกษาหรือผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ด้านหลักพุทธธรรม จำนวน 5 รูป/คน ด้วยวิธีสัมภาษณ์เจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัย ได้ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อนำแนวคิดทฤษฎีมาสร้างเครื่องมือในการเก็บข้อมูลภาคสนาม ดังนี้

1. แบบสอบถาม สอบถามข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับความรับผิดชอบของนักเรียนในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนขยายโอกาสสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 เพื่อพิจารณาลักษณะพื้นที่และสถานที่ในการวิจัย

2. แบบสัมภาษณ์ (Interviewing) สัมภาษณ์ครูและผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ด้วยวิธีสัมภาษณ์เจาะจง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ศึกษาจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ทราบข้อมูลเกี่ยวสภาพความรับผิดชอบของนักเรียนในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนขยายโอกาส สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1

2. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ทฤษฎีเกี่ยวกับความรับผิดชอบของนักเรียนในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนขยายโอกาส สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1

3. การศึกษาภาคสนาม Field Studies ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์ การเก็บบันทึกด้วยภาพถ่ายเพื่อเก็บข้อมูลตามความเป็นจริงและถูกต้องมากที่สุด การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสอบถาม การสัมภาษณ์ และแจกแบบสอบถามมาวิเคราะห์และสร้างองค์ความรู้ใหม่ วิเคราะห์ผลการศึกษานี้จะใช้แบบการวิเคราะห์ตามหลักทฤษฎี ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ การนำผลของการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เนื้อหาโดยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบ 3 เล้า ตามกรอบแนวคิดของสฤงศ์ จันทวานิช

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้จากการนำข้อมูลจากการแจกแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแบบลิเคิร์ต (Likert Five Rating Scale) สอบถามความรับผิดชอบของนักเรียนในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนขยายโอกาส สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 นำมาวิเคราะห์ทางสถิติด้วยโปรแกรมทางสังคมศาสตร์ โดยมีเกณฑ์ในการให้คะแนนในแบบสอบถาม ดังนี้

5 หมายถึง มีระดับการปฏิบัติในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง มีระดับการปฏิบัติในระดับมาก

3 หมายถึง มีระดับการปฏิบัติในระดับปานกลาง

2 หมายถึง มีระดับการปฏิบัติในระดับน้อย

1 หมายถึง มีระดับการปฏิบัติในระดับน้อยที่สุด

เกณฑ์ในการแปลความหมายค่าเฉลี่ย น้ำหนักคำตอบ ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการวิเคราะห์โดยใช้แนวความคิดของเบสท์ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 1.00–1.50 หมายความว่า มีความคิดเห็น อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ค่าเฉลี่ย 1.51–2.50 หมายความว่า มีความคิดเห็น อยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 2.51–3.50 หมายความว่า มีความคิดเห็น อยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 3.51–4.50 หมายความว่า มีความคิดเห็น อยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 4.51–5.00 หมายความว่า มีความคิดเห็น อยู่ในระดับมากที่สุด

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และพรรณนา เช่น การพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนขยายโอกาส สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Division)
2. การสัมภาษณ์ (Interview) วิเคราะห์เนื้อหา และสรุปผลข้อมูลแบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง

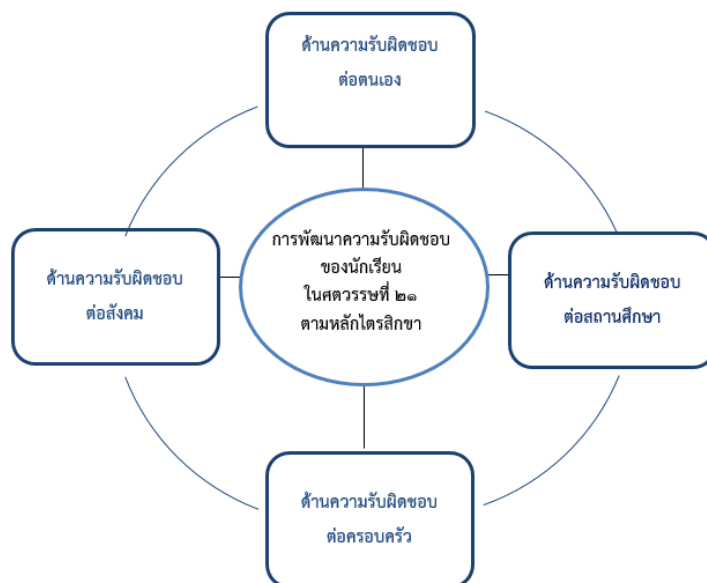
ผลการวิจัย

1. ศึกษาสภาพความรับผิดชอบของนักเรียน พบว่ามีระดับสภาพความรับผิดชอบอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา ด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัว ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง ตามลำดับ

2. เสนอแนวทางการพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียน พบว่า นักเรียนควรได้รับการพัฒนาและการปลูกฝังความรับผิดชอบตั้งแต่ยังเด็ก เพื่อให้รู้จักหน้าที่ตามวัยที่เหมาะสม ครูควรสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในเรื่องความรับผิดชอบต่อตนเองเข้าไปร่วมกับการสอนด้วยทุกครั้ง ปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองให้เกิดขึ้นกับนักเรียนในทุกๆด้าน ตามระดับชั้นเพื่อทำให้นักเรียนรู้จักหน้าที่ของตัวเองตามวัยที่เหมาะสม สร้างจิตสำนึกให้นักเรียนรักโรงเรียนให้เหมือนกับรักบ้านของตนเองเพราะโรงเรียนเปรียบเสมือนบ้านหลังที่สองของนักเรียนที่นักเรียน ที่นักเรียนใช้เวลาอยู่อาศัยเพื่อศึกษาหาความรู้ สร้างจิตสำนึกให้นักเรียนรักสังคม รักชุมชนของตนเอง รู้จักการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปันต่อผู้อื่น เป็นพลเมืองที่ดีในสังคมมีน้ำใจ มีความเป็นจิตอาสา

สรุปองค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การเก็บข้อมูลแบบสอบถาม จำนวน 274 ฉบับ และสัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 รูป/คน ผู้วิจัยขอเสนอองค์ความรู้จากการวิจัยเรื่อง ศึกษาการพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนขยายโอกาส สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยนี้พบว่า สภาพการพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา อยู่ในระดับของสภาพความรับผิดชอบมากที่สุด และรองลงมาอีก 3 ด้าน คือ ด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัว ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง ตามลำดับ ซึ่งการพัฒนาความรับผิดชอบต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกๆคนในสังคม ทั้งจากตนเอง สถานศึกษา ครอบครัว และกลยุทธ์ในการเสริมแรงทางบวก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุมาลี สาชิน (2553) ที่ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างวินัยในตนเองด้านความรับผิดชอบของนักเรียนโรงเรียนบ้านสวัสดิ์ อำเภอน้ำโสม จังหวัดอุดรธานี ผลการพัฒนาโดยใช้ 2 กลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์การมีส่วนร่วมและกลยุทธ์การเสริมแรง ทั้ง 2 กลยุทธ์จะนำมาใช้ควบคู่กันในกิจกรรมที่จัดขึ้น ประกอบด้วยกิจกรรมหมอบอาสา กิจกรรมตรวจสุขภาพก่อนป่วย กิจกรรมผู้พิชิตขยะ กิจกรรมสุนำใช้ พบว่าหลังจากดำเนินการทั้ง 4 กิจกรรมแล้ว จำนวนนักเรียนที่ขาดความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อส่วนรวมลดลงจาก 24 คน ลดลงเหลือ 7 คน การพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนในศตวรรษที่ 21 นั้น ควรใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา เป็นเครื่องมือพัฒนาความรับผิดชอบโดยออกแบบหรือจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้นักเรียนประพฤติปฏิบัติตามกฎระเบียบทั้งในครอบครัว ในโรงเรียนและในวิถีชีวิต มีการฝึกพัฒนานักเรียนให้มีสมาธิคือมีใจจดจ่อต่อการกระทำต่างๆ อย่างต่อเนื่อง เรียกว่าสมาธิ ฝึกให้นักเรียนรู้จักการใช้เหตุใช้ผล คือใช้ปัญญาตัดสินใจการกระทำที่ควรและไม่ควร โดยเฉพาะความรับผิดชอบทั้งต่อตนเอง ครอบครัว โรงเรียนและสังคมในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม สอดคล้องกับสุธีร์ เครือวรรณ

(2555) พบว่า นักเรียนเข้าใจและเห็นถึงความสำคัญของความรับผิดชอบและมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น โดยประเด็นที่มีประเด็นความสอดคล้องที่สำคัญคือในการพัฒนาความรับผิดชอบนั้น ควรใช้เครื่องมือที่สำคัญคือการออกแบบกิจกรรมในการพัฒนา

สำหรับแนวทางการพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียน นักเรียนควรได้รับการพัฒนาและการปลูกฝังความรับผิดชอบตั้งแต่ยังเด็ก เพื่อให้นักเรียนรู้จักหน้าที่ของตัวเองตามวัยที่เหมาะสม ครูควรสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในเรื่องความรับผิดชอบต่อตนเองเข้าไปร่วมกับการสอนด้วยทุกครั้ง เพื่อให้ให้นักเรียนรู้จักหน้าที่ของตัวเองตามวัยที่เหมาะสม สอดคล้องกับกุลธิดา อุ่นอก (2551) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาการดำเนินงานแก้ไขปัญหาคาดความรับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียน โรงเรียนบ้านคำอุดม อำเภอนาจะหลวย จังหวัดอุบลราชธานี โดยใช้กลยุทธ์การอบรมนักเรียนหน้าเสาธงเรื่องเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อตนเองทุกวัน วันละ 1 เรื่อง อบรมนักเรียนทุกวันศุกร์สุดสัปดาห์ มีการสอดแทรกเรื่องความรับผิดชอบด้านความสะอาด การฝึกการมีสัมมาคารวะในกิจกรรมการเรียนการสอนก่อนขึ้นเรียนภาคบ่าย และมีการเสริมแรงโดยให้คำชมเชยนักเรียนที่มีการปรับปรุงพัฒนาด้านความรับผิดชอบอยู่เสมอ พบว่านักเรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเองทั้งด้านความสะอาด และมีสัมมาคารวะมากขึ้น การพัฒนาและปลูกฝังความรับผิดชอบต่อครอบครัวของนักเรียนจะต้องขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละครอบครัวและสถานภาพทางครอบครัวของนักเรียนซึ่งแตกต่างกันออกไปการปลูกฝังความรับผิดชอบของนักเรียนต่อครอบครัวควรเป็นหน้าที่ของทางครอบครัวและโรงเรียนที่จะช่วยกันดูแลนักเรียนตั้งแต่วัยเด็กสอนให้เด็กรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองในโรงเรียน สร้างจิตสำนึกให้นักเรียนรักโรงเรียนให้เหมือนกับรักบ้านของตนเอง พัฒนาและปลูกฝังความรับผิดชอบต่อสังคมผ่านทางกระบวนการเรียนการสอน การทำกิจกรรม หรือจากการดูสื่อต่าง ๆ สร้างจิตสำนึกให้นักเรียนรักสังคม รักชุมชนของตนเอง รู้จักการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปันต่อผู้อื่น เป็นพลเมืองที่ดีมีน้ำใจมีความเป็นจิตอาสา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การปลูกฝังความรับผิดชอบให้แก่เด็กนักเรียน ควรเริ่มปลูกฝังตั้งแต่วัยเด็กเพราะเป็นวัยที่กำลังเจริญเติบโตงอกงาม โดยเริ่มจากความรับผิดชอบต่อง่าย ๆ ในชีวิตประจำวัน และควรหากิจกรรมที่เหมาะสมไม่เกินความสามารถของนักเรียนให้แก่เด็กนักเรียน เพื่อให้เด็กนักเรียนได้รู้จักคิด ได้ตัดสินใจ เพราะเด็กแต่ละวัยมีความแตกต่างกัน พ่อแม่ควรเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ลูกในด้านการสร้างวินัยและฝึกให้ลูกมีความรับผิดชอบ

2. ข้อเสนอแนะในการนำไปปฏิบัติ

- 1) นักเรียนควรมีความตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ
- 2) นักเรียนควรช่วยเหลืองานในครอบครัว ช่วยแบ่งเบาภาระผู้ปกครองตามความสามารถของตนเองในแต่ละโอกาสอันสมควร
- 3) นักเรียนควรรู้จักประหยัดและเก็บออมเงิน เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายในครอบครัว
- 4) นักเรียนต้องมีความรักใคร่ สามัคคี ช่วยเหลือเกื้อกูลกันในหมู่เพื่อนนักเรียน
- 5) นักเรียนควรมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนและสังคมบำเพ็ญประโยชน์และสร้างสรรค์ความเจริญให้กับชุมชน
- 6) นักเรียนควรมีจิตอาสาและเป็นผู้ร่วมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) จากการศึกษาค้นคว้าวิจัยในครั้งนี้พบว่านักเรียนมีความรับผิดชอบด้านความรับผิดชอบต่อตนเองน้อย วิจัยครั้งต่อไปหากพัฒนาความรับผิดชอบด้านนี้ได้จะสามารถพัฒนานักเรียนด้านอื่นได้ด้วย
- 2) ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมด้านความรับผิดชอบของนักเรียนในด้านต่างๆ เพื่อจะหาแนวทางในการแก้ปัญหาในรูปแบบของกิจกรรมและนำไปขยายผล
- 3) การศึกษาค้นคว้าวิจัยครั้งต่อไป อยากให้ทำการศึกษาค้นคว้าเรื่องของการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนด้านการทำความเคารพและความกตัญญูรู้คุณเพื่อให้นักเรียนเป็นบุคคลที่มีคุณธรรมจริยธรรม เป็นคนดีของสังคมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กุลธิดา ชุ่มนอก. (2551). การพัฒนาการดำเนินงานแก้ไขปัญหาการขาดความรับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียนโรงเรียนบ้านคำอุดม อำเภอนาจะหลวย จังหวัดอุบลราชธานี. (วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2555). จริยธรรมในทัศนะของนักพฤกษศาสตร์. รายงานการสัมมนาจริยธรรมในไพฑูรย์ สีนลรัตน์. CCPR กรอบคิดใหม่ทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และ เพียว ยินดีสุข. (2557). การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
- วิจารณ์ พานิช. (2554). การสร้างการเรียนรู้สู่ศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: ส.เจริญการพิมพ์.

- พิชิต เนาวพันธุ์กุล. (2552). การพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนโรงเรียนลำปาววิทยาคม อำเภอ
ยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์. (วิทยานิพนธ์
การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2551). แนวทางการวัดผลและประเมินผลการ
เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: ครูสภาลาดพร้าว.
- สุธีร์ เครือวรรณ. (2555). การพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนโรงเรียนคลองแจ้งวิทยา อำเภอสีคิ้ว
จังหวัดนครราชสีมา. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา).
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุมาลี สาชิน. (2553). การพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างวินัยในตนเองด้านความรับผิดชอบของ
นักเรียนโรงเรียนบ้านสวัสดิ์ อำเภอน้ำโสม จังหวัดอุดรธานี. (วิทยานิพนธ์การศึกษา
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.